

Geachte statenleden,

Wij bieden u de beleidsbrief "Mei hert, holle en hânnen" aan. Een beleidsbrief rondom de onderwerpen Cultuur, Taal, Onderwijs en Sport. Onderwerpen die ons aan het hart gaan en beleid dat rechtstreeks uit het hart komt. Hierin zit een duidelijk verschil met andere provinciale beleidsstukken welke vaak meer om de "holle en de hannen" draaien. Gevoelens, ideeën, belevingen en woorden zijn in het oog springend als we over deze onderwerpen spreken. Vaak dingen die je niet letterlijk vast kunt pakken: het is niet tastbaar maar tegelijkertijd zeer aanwezig en van levensbelang.

Een prachtig voorbeeld hoe een idee en gevoel vierhonderd jaar kan overleven en mensen in de tussentijd blijft inspireren, is het 18e sonnet van Shakespeare. Een beschrijving van een geliefde die, ondanks de onontkoombare ouderdom, in de ogen van Shakespeare onaangeroerd mooi blijft. Een beschrijving die eindigt met, volgens de vertaling van Douwe Kalma:

Salang as minsken amje en d'eagen sjogg',
Salang stiet dit, en libbesto dêtroch.

Een schitterend bewijs van het belang en de kracht van het idee of gevoel, dat met behulp van een sonnet, eeuwen blijft bestaan. In deze beleidsbrief treft u aan hoe de provincie Fryslân dat wat uit het hart komt verbindt aan daadkracht. Mei hert, holle en hânnen.

De beleidsbrief omvat de onderwerpen Cultuur, Taal, Onderwijs en Sport en bestaat uit drie gedeelten. Elke afzonderlijk gedeelte draait om een vraag en geeft daarop een antwoord.

- waar staan wij nu?
- waar willen we naar toe?
- wat moet daar voor gebeuren?

Daarenboven hebben wij het veld in de eerste maanden van het jaar in verschillende sessies geraadpleegd. Wij hebben instellingen en initiatiefnemers gevraagd om hun ideeën voor nieuw beleid met ons te delen. Wat daar uitgekomen is, hebben wij in het uitvoeringsplan meegenomen.

Het nieuwe beleid kon worden beschouwd als een voortzetting van eerder beleid op deze beleidsterreinen met extra investeringen in de onderwerpen: het faciliteren van nieuwe culturele initiatieven, verruiming van het mogelijk maken van (breedte)sport, een volledige uitvoering van het Deltaplan Frysk volgens het coalitieakkoord en rekening houdend met iedereen door inclusief sociaal beleid.

Wie zijn wij en waar staan we nu?

Fryslân is een bijzondere provincie binnen ons Koninkrijk. Niet alleen omdat er de tweede Rijkstaal, het Frysk, wordt gesproken maar ook omdat het landschap bijzonder is. Bossen, wateren (zoet én zout), zandgronden, kleigronden, weidse verten: bijna alles is te vinden binnen onze provinciegrenzen. Deze verscheidenheid vindt haar weerspiegeling ook in het karakter van de Friezen. Hier wonen geen nietszeggende mensen maar treffen we een bevolking aan die soms opvliegend is maar ook timide kan zijn. Gloedvol kan vertellen maar ook kan antwoorden met enkel één lettergreep. Grootse atleten vinden hun herkomst in Fryslân en het is ook de broedplaats van mooie culturele uitingen.

Fryslân is een provincie met een rijk verenigingsleven: toneel, sport, geitenfok maar ook computerprogrammeren komen voorbij. Vrijwilligers verspreid over steden en dorpen maken dit mogelijk. Daarnaast is Fryslân ook een provincie waar het soms moeilijk is voor inwoners om deel te nemen aan culturele of sportactiviteiten. De fysieke afstanden tussen het woonadres en bijvoorbeeld het muziekfestival, de theatervoorstelling of de zwemwedstrijd kunnen een probleem zijn. Maar ook een financiële- of meer mentale afstand kan een belemmering zijn. Voor niet iedere Fries is het vanzelfsprekend dat cultuur- of sportdeelname een mogelijkheid is die ook voor hem

bedoeld is. Niet iedereen is gewend en bekend met deze kant van de maatschappij die zoveel verrijking met zich meebrengt.

We staan aan de vooravond van het jaar 2018 waarin Leeuwarden-Fryslân hét visitekaartje is van Nederland aan de rest van wereld. Tijdens dit jaar zijn wij als provincie één groot toneel waarop veel moois wordt opgevoerd. Muziek, literatuur, dans, toneel, beeldende kunst en sport: alles heeft een plek. Aantrekkelijk voor de bezoeker maar ook voor de inwoners van Fryslân zelf. Geen hapklare culturele productie worden van verre gehaald, geen wereldsporten, maar projecten met een sterke en unieke binding met de mienskip worden het hoofdmenu van het jaar 2018. Samen met de bevolking wordt de reis naar 2018 voortgezet. Friezen moeten vaak even opwarmen maar de thermometer loopt inmiddels duidelijk op. De weg naar 2018, samen met het jaar zelf, wakkert een verlangen op onder Friezen. Een verlangen naar nog meer samen iets creëren. Een verlangen naar samen daarvan genieten. Van compleet mens zijn door je zelf kwijt te kunnen in bijvoorbeeld toneel of sport. Jezelf beter te leren kennen door de spiegel die andere mensen je voorhouden. De persoon zijn die jij bedoeld bent te zijn.

Sinds jaar en dag voert de Provincie Fryslân beleid rondom Cultuur, Taal, Onderwijs en Sport. Hieronder volgt een korte beschrijving van de inhoud van deze beleidsvelden.

Cultuur omvat het beleid op het gebied van podiumkunsten, festivals, cultuureducatie, bibliotheken, archieven, talentontwikkeling, amateurkunst en musea. Waar het gaat om het onroerend erfgoed, de monumentenzorg, archeologie, cultuurlandschap en ruimtelijke kwaliteit, wordt het beleid omschreven in de thematische structuurvisie Grutsk op 'e Romte en de Omgevingsvisie die in 2016 ontwikkeld wordt. Cultuurtoerisme is opgenomen in de beleidsbrief Gastvrijheidseconomie (2017). De provincie voert sinds 2008 geen autonoom beleid op het gebied van beeldende kunst meer uit, wel ondersteunen we vanuit het cultuurbeleid incidenteel evenementen en tentoonstellingen.

Het beleidsveld **taal** gaat over onze zorgplicht voor het behoud en de bevordering van de Friese taal en de Friese streektaalen. Het draait daarbij om de versterking van de positie van het Fries (waar mogelijk in een meertalige context). De Friese literatuur is zodoende niet alleen van groot belang vanwege haar eigen literaire waarde, maar juist ook voor het voortbestaan van de Friese taal. Ook onze zorgplicht voor een veelzijdige media valt onder het beleidsveld taal. Hierbij richten wij ons op een brede Friestalige programmering en op de instandhouding van een Friese regionale mediavoorziening. Wij betrekken hierbij ook de inzet voor het Fries in de geschreven media. Onze inzet op dit terrein sluit aan op onze ambities in het kader van het Deltaplan Fries.

Het provinciale **onderwijs**beleid is van oudsher vooral gericht op het Fries daarbinnen. De laatste jaren zien we die inzet steeds meer, ook vanwege onze wettelijke taken op dit terrein, in het perspectief van een doorgaande meertalige leerlijn. Met het Boppeslachproject (2007-2015) hebben wij onze blik tijdelijk gericht op de volle breedte van de kwaliteit van het basisonderwijs in Fryslân. In deze nieuwe beleidsperiode wordt het onderwijs in Fryslân gezien als het veld bij uitstek waarin onze inspanningen op het gebied van taal, meertaligheid, cultuur en sport in Fryslân samenkomen. Onze inzet op dit terrein sluit aan op onze ambities in het kader van het Deltaplan Fries.

Ons **sport**beleid omvat breedtesport, Friese sporten, talentontwikkeling en topsport. De breedtesport stimuleren we via een kennis- en expertisecentrum. Daarbij is er speciaal aandacht voor doelgroepen als ouderen en gehandicapten. Onze inspanningen op het gebied van talentontwikkeling en topsport staan met name in relatie tot Thialf, Topsport Noord, en het Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO). Wij dragen bij aan sportevenementen op al deze terreinen en aan het jaarlijkse sportgala. Hiermee dragen wij bij aan het cement van onze sameleving en hebben wij oog voor talent om boven zichzelf uit te stijgen.

Waar willen we naar toe?

Eerder hebben we met uw Staten gesproken over de lijnen waarlangs wij ons beleid willen uitzetten. Tijdens de behandeling van de startnotitie in maart zijn de volgende doelen gemarkeerd:

Participatie versterken ("foar elkenien, mei elkenien)
Verbreden en verdiepen van educatie (in libben lang leare)
Innovatie stimuleren en faciliteren (oars as oars)

De doelen "Leefbaarheid bevorderen" en "Vergroten van zichtbaarheid van onze inspanningen" zijn ook aan orde gekomen bij de het vaststellen van de startnotitie. Deze twee doelen komen vooral terug bij de uitvoering van ons beleid.

De komende vier jaren staan in het teken van een provincie die samen met de inwoners, instellingen, de gemeenten en de Rijksoverheid aan een levendig en krachtig Fryslân werkt. Een Fryslân met kleur en smaak. Zoals de uitvoeringsagenda "Mei elkenien, foar elkenien" het verwoordt: *Taal, meertaligheid, erfgoed en cultuur in Fryslân worden versterkt om een aantrekkelijke, complete, uitdagende en eigenzinnige provincie te zijn en blijven. Wat betreft maatschappelijke participatie via sport: we blijven de breedtesport stimuleren ... [hebben] extra aandacht voor de Friese cultuursporten ... [we] stimuleren talentontwikkeling" RESULTAAT 13!!!*

Met dit alles jn het achterhoofd, komen we op het volgende eindbeeld uit.

Leeuwarden-Fryslân 2018.

Wij dragen bij aan Leeuwarden-Fryslân 2018, als een feest voor iedereen met blijvende effecten. Minstens zo belangrijk als de weg naar 2018 en natuurlijk het jaar zelf, is de periode ná 2018. De nalatenschap (voor de Angelsaksen: legacy) en ontdekte energie als gevolg van Leeuwarden-Fryslân 2018 zijn waardevol en moeten we vasthouden. Het verlangendat is opgewekt bij Friezen houden we vast en vormt een keiharde basis voor manier van leven in deze provincie voor de rest van de eeuw. Ons cultuurbeleid is op deze nalatenschap gericht en wij dagen Fryslân uit om mét ons in deze nalatenschap te investeren. Het mag namelijk niet zo zijn dat Fryslân in 2019 in een groot cultureel gat valt omdat alle middelen en geestdrift is ingezet voor het jaar 2018. Een doods landschap mag niet het vervolg zijn van ons tijdelijke verblijf in de oase. De positieve maatschappelijke, culturele en economische gevolgen van "2018" moeten we vieren en vasthouden en niet langzaam laten wegebben.

Vervolgens is het essentieel dat wij op zoveel mogelijk momenten als provinciale overheid aandacht vragen voor Culturele Hoofdstad en de nalatenschap hiervan. Daarom vragen wij van alle ontvangers van provinciale subsidie (binnen de beleidsterreinen Cultuur, Taal, Onderwijs en Sport) een visie over de periode na 2018. Hoe dragen hun activiteiten concreet en effectief bij aan het succes van "2018" en het vasthouden van de nalatenschap van dit jaar?

Tenslotte willen wij benadrukken dat het karakter en de gevolgen van "2018" verschillende gezichten heeft: vanzelfsprekend worden krachtige verbindingen geslagen op het culturele en sociale vlak. Voor eenieder zijn momenten van aansluiting te vinden en op elk "instapniveau" (variërend van een doorgewinterde operatiefhebber tot mensen die zelden buiten de deur contact zoeken rondom cultuur). Maar ook op het toeristische (en daarmee economische) vlak liggen rondom de Culturele Hoofdstad grote kansen. Een grote en nieuwe groep bezoekers zal onze provincie aandoen. Hotelovernachtingen, samen met de spreekwoordelijke broodjes en kopjes koffie, dragen bij aan onze lokale economie. De culturele agenda in 2018 zal zelf ook bijdragen als opluistering van de handelsmissies die wij vanuit het buitenland naar onze provincie organiseren.

Tenslotte willen we met een Fryske Filmlokaasje Scout onze provincie op het netvlies van televisie- en filmmakers zetten. Deze scout heeft kennis en expertise in huis om buitenlandse producties te verleiden hier neer te strijken. De scout zou in nauwe samenwerking met een Fries Filmfonds producenten moeten verleiden tot het realiseren van films in Fryslân Denk aan de bekendheid die Game of Thrones aan Dubrovnik heeft gegeven en de film In Bruges aan de stad Brugge in België. Het mes snijdt zo voor Fryslân aan twee kanten: naamsbekendheid van onze

provincie en inkomsten door aanwezigheid van (grote) filmcrews. Wij denken eraan om een revolverend filmfonds op te richten om onder andere de werkzaamheden van de scout mogelijk te maken. Wij zullen met parte voorstellen naar Uw Staten komen voor de realisatie van zo'n fonds.

Frysk

Het Frysk is onze taal. Met deze warme en rijke taal drukken veel mensen zich naar hartelust uit. Mensen gebruiken het Frysk om elkaar lief te hebben: ouders naar kinderen, geliefden naar elkaar, vrienden onderling. De moedertaal is ook een perfect middel om elkaar flink de waarheid te vertellen: schelden, debatteren en onderhandelen. Het is de taal van ons hart en ons hoofd. Het Frysk is niet alleen een spreektaal: ook het geschreven woord heeft een prominente plaats. Een sterke groep schrijvers publiceert driftig: romans, kinderboeken, poëzie, toneelstukken. Alles is voorhanden en wordt aan de man gebracht door zowel sûtelaksje als e-book download.

Maar het is niet overal rozengeur en maneschijn rondom het Frysk. Het is een taal die steeds minder wordt gesproken, laat staan geschreven. Het idee blijft bestaan bij sommigen dat een tweetalige opvoeding (Nederlands en Frysk) nadelig is voor de ontwikkeling van een kind. Hoewel de wetenschap anders aantoon, blijft dit idee een bedreiging voor het Frysk. Dit is dan ook één van de redenen waarom de provincie "vol op het gaspedaal trapt" rondom het Frysk. Onze "eigen minderheids- of streektaalen" mogen ook op ondersteuning en aandacht rekenen. Voorbeelden van dit alles zijn:

- Promotie Fries en meertaligheid
- Fries in de zorg
- Gemeentelijk taalbeleid
- Literatuurbeleid
- Streektaalbeleid (Stellingwarfs, Biltsk maar ook stadsfries zoals het Liwwarders)
- Fries in Europa (Network to Promote Linguistic Diversity (NPLD))
- Prijzenbeleid
- Hulpmiddelen Friese spelling en lexicografie
- Fries in de geschreven media

Hierboven op stellen wij ook het Deltaplan Frysk in werking. Om in waterstaatkundige termen te blijven: we trekken ons niet geschrokken terug achter de dijken, we houden de blik naar buiten. Maar we zorgen wel dat onze Friese taal niet ten onder gaat aan een taalkundige vloedgolf welke enkel tot een saaie en weinig historisch aangehaakte monocultuur leidt. Het Deltaplan Frysk kent de volgende onderdelen (voor een volledig overzicht: zie bijlage):

Uitvoering taalwetgeving

We bevorderen actief de implementatie van de "Wet gebruik Friese taal in het bestuurlijk verkeer en het rechtsverkeer" en we versterken de positie van Fries in het onderwijs op basis van de uitbreiding van onze bevoegdheden op het vlak van het ontheffingsbeleid in de onderwijswetgeving.

Basisvoorziening (Plus)

Die basisvoorziening voorziet onder andere in begeleiding van meertalige kinderdagverblijven en scholen en de ontwikkeling van toetsings- en leerlingvolg-instrumenten. Daarnaast is aandacht voor meer- en Friestalig lesmateriaal en -methoden.

Digitale Hulpmiddelen Fries

We realiseren een veelzijdig Friestalig aanbod aan digitale toepassingen op ICT-platforms en sociale media (laten), in samenwerking met partijen als de Afûk, de Fryske Akademy, Google, diverse ICT-partijen.

Lân fan Taal

Het Lân fan Taal is een onderling afgestemde en brede programmering van alle taal- en cultuurinitiatieven in Fryslân. Gericht op het Fries in meertalige en internationale context.

Cultuur

In onze provincie willen wij, samen met de inwoners en instellingen een nog krachtiger en kleurrijker cultureel landschap creëren. Dit betekent dat flink op innovatief werken wordt ingezet. Zoals de afgelopen decennia soms "ieder op zijn eigen eiland heeft gezeten", is juist niet de eindsituatie die wij voor ogen hebben. Wij verlangen van de instellingen dat er meer wordt samengewerkt binnen het eigen werkveld, maar dat ook wordt gekeken naar verbindingen die op het eerste gezicht minder vanzelfsprekend zijn. Bijvoorbeeld een samenwerking tussen een muziekgezelschap en een zorginstelling voor ouderen: allemaal ten behoeve van een waardevol "Healthy Ageing".

De komende periode gaan wij ook experimenteren met een aparte culturele adviescommissie. Deze adviescommissie beoordeelt inhoudelijk de artistieke waarde van (meerjarige) plannen in initiatieven in Fryslân. Hiermee willen wij de artistieke kwaliteit van de uiteindelijke producties verhogen en ook de professionalisering en innovatiekracht van de betrokken partijen vergroten. De provincie Fryslân zet in deze beleidsperiode alles op alles om inclusief beleid te voeren. Met andere woorden: iedereen mag en kan meedoen aan muziek-, dans- en toneellessen (de beeldende kunsten vergeten we ook niet). Van piepjong tot stokoud en alles daartussenin. Iedereen is een onmisbaar onderdeel van onze Friese samenleving en doet ertoe. Zowel voor de eigen ontwikkeling als "cementversteving" van de voegen in het provinciale maatschappelijke metselwerk, is deze cultuurdeelname verstandig. (resultaat 13 van het uitvoeringsprogramma) Vanuit deze gedachte vragen wij deze beleidsperiode aan ontvangers van culturele subsidie hoe zij gaan zorgen, met hun activiteiten, voor een verbreding van het publiek dat zij willen bereiken.

Ambities en financiën zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De afgelopen jaren heeft de provincie Fryslân met het Nuon geld flink geïnvesteerd, op verschillend gebieden, in de samenleving. De culturele sector heeft hiervan profijt gehad. Daarnaast heeft de aanwezigheid van financiële ruimte zeker bijgedragen aan het binnen halen van de titel Culturele Hoofdstad. Ná deze coalitieperiode zal structureel minder geld beschikbaar zijn voor alle provinciale ambities (variërend van infrastructuur tot milieudoelstellingen). Ook binnen het werkveld Cultuur zal dit te merken zijn en de komende vier jaar moeten de betrokken partners als aanlooperperiode beschouwen om hierop in te spelen.

De komende beleidsperiode zal de nadruk dan ook meer op cultureel ondernemerschap komen te liggen. Crowdfunding, samenwerken met het bedrijfsleven rondom sponsoring (bijvoorbeeld een Culturele Skybox) zijn onderdelen van deze nieuwe werkwijze. Wij nodigen de instellingen en ontvangers uit om zelf, als experts op hun eigen gebied, met voorstellen rondom dit alles te komen.

Zoeken naar talent

De komende vier jaar stimuleren wij cultuur, meertaligheid en sport in het onderwijs. Essentieel is hier een aansprekend cultuureducatieprogramma voor de gehele schoolperiode (dus van 0 tot 18 jaar. Deelname en kennis binnen het onderwijs van typisch Fryske sporten als kaatsen en fierljeppen gaan wij vergroten. Het Deltaplan Frysk kent een sterk onderwijscomponent: een kind komt tijdens zijn gehele schoolcarrière op een aansprekende en zinvolle manier in aanraking met het Frysk (doorgaande leerlijn). Het Frysk onderwijs stopt niet bij de middelbare school en wordt op alle leerniveaus aangeboden. Van vmbo tot gymnasium.

Iedereen heeft zijn eigen unieke set aan talenten. Wij zijn het verplicht aan de generatie die na ons komt om te zorgen dat deze talenten optimaal kunnen worden gebruikt door kinderen. Door bijvoorbeeld het ondersteunen van Topsport Noord (CTO) zorgen wij voor talentontwikkelingsprogramma's. Hiermee binden wij talenten aan Fryslân. Het zou eeuwig zonde zijn als lokale talenten alleen in de bijvoorbeeld de randstad goed tot hun recht komen. Om dit te voorkomen werken wij samen met de provincies Drenthe en Groningen (en de steden Leeuwarden, Groningen, Assen en Emmen) als noordelijke experimenteerregio rondom

talentontwikkeling (We the North.) Podiumkunsttalent hoeft zo niet voor werkervaring de trein naar Amsterdam te pakken.

Door volop in te zetten op de jeugd en talenten onderstrepen wij een belangrijk uitgangspunt van ons beleid: Meedoen nu, is meetellen later.

Wat moet daarvoor gebeuren?

In plaats van faciliteren, regisseren en controleren krijgen we een meer interactieve en meewerkende rol waarbij maatschappelijke opgaven leidend zijn en waarbij de provincie één van de partners is. Uiteraard houden wij onze regisserende en controlerende rol waar het gaat om het handhaven van wetten en afspraken. Wij lopen ook niet weg voor onze verantwoordelijkheid als het gaat om het in gang zetten van nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast zullen wij in de komende periode meer inzetten op het stimuleren, inspireren en verbinden van partijen.

Om onze ambities waar te kunnen maken, is in totaal 19,3 miljoen euro nodig voor de gehele beleidsperiode. Door nu te kiezen voor méér ruimte voor culturele initiatieven, een volledige uitvoering van het Deltaplan Frysk en het blijven inzetten op topsport komen wij uit op grofweg 4,3 miljoen euro per jaar. Een exact overzicht van de gevraagd financiën treft u hieronder aan, samen met een onderverdeling per jaar en beleidsvelden. Voor de goede orde: het betreft hier incidentele middelen. De structurele middelen, waar uitvoeringsinstellingen en boekjaarsubsidieinstellingen mee worden gefinancierd (zoals bijvoorbeeld de Afûk, It Frysk Ljeppersboun of de Fryske Akademy) hebben een omvang van 15,8 miljoen euro per jaar en maken geen onderdeel uit van dit voorstel. Belangrijk onderdeel van deze beleidsbrief is wel het nogmaals onder de loep nemen van het palet van deze "structurele instellingen". Deze herijking heeft voor de omvang van de provinciale bijdrage (in de periode 2017-2020) geen gevolgen, maar maakt wel een andere wijze van inzetten van hun prestaties mogelijk.

	CTOS nije nota HHH				
	2017	2018	2019	2020	Totaal
Sport / Centrum topsport	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 1.000.000
Sportregelingen	€ 60.000	€ 153.000	€ 153.000	€ 153.000	€ 519.000
Cultuur	€ 1.680.300	€ 1.680.300	€ 1.686.000	€ 1.737.000	€ 6.783.600
Taal	€ 730.000	€ 730.000	€ 730.000	€ 730.000	€ 2.920.000
Deltaplan Frysk	€ 1.575.000	€ 1.575.000	€ 1.575.000	€ 3.452.600	€ 8.177.600
Totale lasten	€ 4.295.300	€ 4.388.300	€ 4.394.000	€ 6.322.600	€ 19.400.200

Al met al investeert de provincie Fryslân aanzienlijk in haar inwoners. Cultuur, taal, onderwijs en sport komen ruim aan bod. Ook met dit nieuwe beleid, waarmee een stevig plus op het voorgaande beleid wordt gezet, blijven wij tot de top 3 behoren van provinciale investeringen per hoofd van de bevolking.

Tenslotte:

Monitoring & evaluatie

De speerpunten uit deze beleidsbrief worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Het uitvoeringsplan kan jaarlijks worden bijgesteld. Na twee jaar voeren we een algehele evaluatie van het beleid uit. Voor een goede monitoring en evaluatie vullen we het uitvoeringsplan aan met een monitoringsplan. Daarin staat onder andere vermeld:

- Hoe wordt beoordeeld of de doelen zijn behaald;
- Hoe wordt beoordeeld of het beleid volgens plan is uitgevoerd.
- Wie daarvoor systematisch de informatie verzamelt

Werkversie